

Világos és sötét

Balogh Tamás

A jó és a gonosz nagyon nehezen választható külön. Balogh Tamás recenziója Tonke Dragt folytatásos ifjúsági regényéről.

A Kolibri Kiadó nagy szolgálatot tett azzal, hogy Antonia „Tonke” Dragt (szül. 1930) Hollandiában klasszikusnak számító *Level a királynak* című ifjúsági regénye után végre megjelentette a folytatást, *A Nagy Vadon titkait* is. Előfordul, hogy a folytatás jobban sikerül, mint az első rész, az azonban már ritka, hogy a második ennyivel jobb – kalandosabb, sötétebb, súlyosabb – legyen. Ezt azzal is magyarázhatnánk, hogy Dragt megtanult írni – az 1965-ös *A Nagy Vadon* titkai mindössze a negyedik munkája volt –, de inkább arra gyanakszom, hogy a második történetbe beszűrődtek a szerző saját félelmetes tapasztalatai (a világháború egy részét gyerekként Japán koncentrációs táborban töltötte Indonéziában). *A Nagy Vadon* titkaiban néhol már csak pókháló vékonyságú a lovagmese köntöse. Megmagyarázhatatlan szorongás tölti be a szereplők lelkét, és ez az érzés azután sem múlik el, hogy kiderül, nincs mitől tartaniuk, vagy legalábbis arca lesz az ellenségnek. A regény ifjú hőse kalandjai során szembesül a világ bonyolultságával és kegyetlenségével. A végén elmarad az igazságosztás – bár nem zárom ki, hogy a megszólított korosztály talán úgy érzi, megnyugtató véget ért a történet. Az utolsó jelenet mégis azt sugallja, hogy a gyerekek hirtelen felnőtt kénytelen nemzedékére (a kis lovagra, apródjára, az árva trónörökösre) vár a feladat, hogy megőrizze a világot, de nem tiszta lappal indulnak, a korábbi generáció tévelygéseinek, rossz döntéseinek árnyéka nyomasztóan nehezedik rájuk. Elvileg folytatható lenne a történet – jöllehet ezúttal Dragt nem hagyott tünetőleg nyitva néhány kérdést a vége felé, szemben az első könyvvel –, de nem nagyon tudom, hogy a végérvényesen felnőtt kis hőssel a főszerepben lehetett volna-e még gyerekkönyvet írni, olyan regényes történetet, amely tud a valóságról, de megmarad a mese „védett” világában. S talán az sem könnyítette volna meg a folytatást, hogy a főhős sokkal gyorsabban öregedett (akkor is ez volna az olvasó érzése, ha néhány szereplő nem adna hangot ennek a sejtésének), mint kis olvasói, akik kezdettől követték a kalandjait.

Az első könyvben a tizenhat éves Tiuri rejtélyes megbízatást kap, mégpedig éppen a lovaggá avatása előtti éjszakán, el kell vinnie egy levelet a szomszédos ország uralkodójának. Csak annyit sejt, hogy egy ország sorsa múlhat vállalkozása sikerén. A második, nem sokkal később játszódó könyvben az immár hivatalosan is lovaggá ütött Tiuri egy titok birtokába jut, amit tudatnia kell a királlyal, különben féltő, hogy a Gonosz a mese egész világát a hatalmába keríti. A fiú ezúttal pontosan érzékeli a veszélyt, még ha az igen szövevényes és folyton változó helyzetet nem is mindig látja át teljesen.

Az első rész cselekménye hihetetlenül lassan csordogál előre, miközben elvileg az volna a legfontosabb, hogy Tiuri minél gyorsabban eljuttassa a királyhoz a rábízott üzenetet. A szereplők szép hosszan, ráérősen megtárgyalnak egymással mindent, ráadásul ugyanazt több szereplő is elmeséli a könyvben. S nemcsak akkor folytatnak hosszú párbeszédet, amikor megpihennek valahol, de például lovon nyargalva is (!), amitől még a száguldva megtett út is végtelenül hosszúnak tűnik. Ezt néha egészen abszurdnak éreztem, de el tudom képzelni, hogy a hatvanas évek legelején, amikor ezek a könyvek születtek, még máshogy olvastak, és ezt a komótoságot és belakhatóságot a pörgős történetek alternatívájaként ma is igényelhetik szülők és gyerekek. Mindazonáltal az idő effajta felfüggesztésében számomra még akkor is van valami zavaró, ha a funkciója világos: nem önmagában a külső út, a kaland a fontos, hanem a főszereplő érése. Nem véletlen, hogy a kis lovag sosem tudja meg pontosan, hogy mi volt a rábízott üzenet, csak abban lehet biztos, hogy fontos híradás volt, és nagy dolgot vitt véghez azzal, hogy eljuttatta a címzetthez.

Ugyanide tartozik, hogy bár hegyre fel, hegyről le visz hősünk és társainak útja, ebből csak ritkán érezni valamit, mivel lényegében tetszőlegesen bővíthető vagy szűkíthető számú, ráadásul elég sematikus kalandok során jutnak végül célhoz. Lehet persze, hogy éppen ez az ismerősség benne a jó... Mégis, mennyivel szebb Tiuri csak röviden – azaz rövidebben – jelzett visszaútja, amikor is teljesíti a kalandja közben tett ígéreteit, felkeresi azokat, akikkel megismerkedett útja során, és elrendez mindent! Itt épp hogy helyénvaló a ráérősség.

Tiuri legfőbb (szinte egyetlen) tulajdonsága, hogy nyíltszívű. Ösztönösen helyesen reagál minden olyan helyzetre, amikor maga ellen kell fogadnia, a saját közvetlen érdekei ellenére kell cselekednie. Soha egy pillanatig nem fenyegeti a meghasonlás veszélye. Végig tiszta marad, miközben egyre közelebb jut a céljához. Pedig már az első részben is van halál, a történet elején valaki – homályos körülmények között, valószínűleg álnokul – végez a nagy tiszteletben álló Fehérpajzsos Fekete Lovaggal. Magának Tiurinak azonban ebben az első könyvben még önvédelemből sem kell ölnie, és inkább csak cselvetéssel, ártani vágyással, kárörömmel találkozik útja során, a bosszú jogossága pedig meg sem kérdőjeleződik számára a könyvben. Legfeljebb az rendíti meg, amikor azon kapja magát, hogy titkos küldetése miatt mindenkit gyanúsnak lát.

A történet középpontjában két szomszédos ország közti ellenségeskedés, testvér- (sőt ikertestvér-) viszály áll; a kis lovag által vitt üzenet arra figyelmezteti a királyt, hogy békekötés színe alatt igazából álnok szándékkal be kívánnak furakodni az országába; a lovagok egy része két ellentétes színt is visel magán... Megannyi jele annak, hogy a jó és a gonosz nagyon nehezen választható külön, ha egyáltalán... Az egész történet a bizalom körül forog. Tiurinak bizalommal kell lennie a másik ember iránt, és tulajdonképpen a küldetése iránt is, ami meglepetésszerűen talál rá és felkészületlenül éri, s aminek igazi célját végig nem ismeri. A fiú maga sem tudja, miért dönt így vagy úgy, de nem tehet másként, mint ahogy cselekszik. (A gyerekek most ne figyeljenek! Mi óvja meg a kis lovagot attól, hogy mások által beprogramozott gyilkológép legyen, aki el sem gondolkozik, meg van győződve saját küldetésének az igazáról? Mintha Dragt ezt a kérdést járná körül finom érzékkel könyvében.)

Jóllehet – mint talán sikerült érzékeltetnem – már a Levél a királynak is felvetett súlyos kérdéseket, a második rész, A Nagy Vadon titkai sokkalta sötétebb. Hogy elmélyítse a kamasztörténetet, Dragt új témákat, motívumokat hoz be, mint szerelem, hűség, féltékenység, öregség, halál, sőt, mulandóság. Hőse olyan helyzetekkel találkozik, amelyekben bizonyos értékek konfliktusba kerülnek egymással, és választani kell, pontosabban mindenkinek magának kell választania, s igazán senki sem segíthet a döntésben.

A második könyvben gyorsabban követik egymást az események, mint az elsőben, a történet szövevényesebb és kuszább, ahogy a fő színhely is más, egy kiismerhetetlen, titkot, titkokat rejtő elvadult rengeteg. Dragt mesterien mozgatja sok szereplőjét a több szálon futó, szélesen hömpölygő történetben, ügyesen bonyolítja a cselekményt, melynek során már elfelejtettnek vélt alakok bukkannak fel újra a legváratlanabb pillanatokban, helyzetekben és szerepben, fellebbentve a fátylat a korábbi rejtélyes dolgokról vagy titkokról, illetve egyre közelebb segítve a mesét a végkifejlethez. Igaz, ez a változatosság sem mindig szerencsés. Csak hogy kicsit ellentmondjak magamnak: néha annyira gyorsan tűnnek fel és tűnnek újra el, és annyira sokan vannak, hogy az olvasónak esélye sincs elfogadni meglehetősen különös (többnyire „északi” csengésű, sokszor modoros) nevüket – és így a létezésüket. Szerencsésükre a gyerekek minden bizonnyal nagyvonalúbban olvasnak.